

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Marie Turkové a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobce: **M. H.**, zastoupen JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem v Praze 9, Mansfeldova 792/3, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Praha 5, Křížová 25, o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 4. 2005, č. j. 12 Ca 59/2004 – 22,

t a k t o :

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. 4. 2005, č. j. 12 Ca 59/2004 – 22, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení ze dne 8. 9. 2004, č. j. , byla zamítnuta žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. (o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových, nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů – dále též jen „zákon“), s odůvodněním, že žalobci nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky za dobu jeho věznění od 29. 10. 1953 do 9. 5. 1955 nevznikl, protože žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle tohoto zákona uplatnil JUDr. Lubomír Müller, aniž předložil plnou moc prokazující oprávnění k zastupování žalobce. Nárok by mu nevznikl ani v případě, pokud by plná moc byla řádně předložena, neboť rozhodnutí ze dne 20. 11. 1953, č. j. T 43/53, vydané Nižším vojenským soudem v Plzni o věznění žalobce v uvedené době nebylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci, ani podle zákona č. 198/1993 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu, ale na základě žádosti o povolení obnovy řízení, tedy podle obecných ustanovení trestního řádu. Žalovaná v odůvodnění rozhodnutí uvedla, že zákon č. 261/2001 Sb. a některá rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, pokládají za politického vězně pouze vězně, u něhož bylo rozhodnutí o jeho věznění zrušeno podle výše citových dvou zákonů s tím, že některá pravomocná odsuzující rozhodnutí byla sice zrušena přímo zákonem č. 119/1990 Sb. (§ 2),

ovšem trestného činu, pro který byl odsouzen žalobce, byť se jednalo o trestný čin politického charakteru, se tento postup netýkal. Ke zrušení odsuzujícího rozsudku podle zákona č. 119/1990 Sb. by tak mohlo dojít jen k návrhu podle § 5 téhož zákona, nebo v důsledku stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem podle § 30 odst. 2 téhož zákona, k čemuž však v daném případě též nedošlo a protiprávní rozsudek byl zrušen podle obecných ustanovení trestního řádu. I když je nesporné, že žalobce byl vězněn pro trestný čin politického charakteru a toto rozhodnutí bylo následně zrušeno, nedošlo ke zrušení způsobem, který předpokládá zákon č. 261/2001 Sb. V obecném pojetí je třeba žalobce sice pokládat za politického vězně, nicméně nikoliv podle zákona č. 261/2001 Sb., neboť ten legislativní zkratku „politický vězeň“ zavádí jen pro účely tohoto zákona a stanoví podmínky naplnění tohoto pojmu; nárok na jednorázovou peněžní částku přiznává jen politickému vězni ve smyslu tohoto zákona. Zrušení odsuzujícího rozhodnutí cestou obnovy řízení podle trestního řádu přitom nesouvisí s politickou motivací odsouzení, ale vychází ze zákonem splněných podmínek obnovy řízení. Zrušení rozsudku jako nezákonného odpovídá případně možnosti náhrady škody podle zákona č. 82/1998 Sb. (o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím, nebo nesprávným úředním postupem), nikoliv však možnosti odškodnění podle zákona č. 261/2001 Sb.

Městský soud v Praze se s tímto stanoviskem žalované, vyjádřeném v napadeném rozhodnutí, neztotožnil. Vyšel přitom především z obsahu správního spisu a v něm založené žádosti žalobce ze dne 30. 12. 2003 o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle uvedeného zákona, dále z potvrzení vězeňské služby České republiky o tom, že byl žalobce na základě rozsudku Vojenského soudu Plzeň, sp. zn. 62 T 43/53 vězněn v době 29. 10. 1953 do 9. 5. 1955 a především pak z usnesení Okresního soudu Plzeň - město ze dne 15. 5. 2002, sp. zn. RT 7/2000, jímž byla povolena obnova řízení ve věci Nižšího vojenského soudu Plzeň sp. zn. 62 T 43/53 a rozsudek byl v této věci vydaný dne 20. 11. 1953 byl zrušen. Tímto naposledy označeným rozsudkem byl žalobce uznán vinným trestným činem vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b) trestního zákona v tehdy platném znění (protože z náboženských důvodů jako příslušník víry svědků J., odmítl vykonat vojenskou službu v Československé lidové armádě). Dále vycházel Městský soud v Praze z usnesení Okresního soudu Plzeň – město ze dne 15. 10. 2003, sp. zn. 2T 21/2003, jímž bylo vysloveno, že žalobce je podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. per analogiam účasten soudní rehabilitace. Městský soud v Praze vyslovil přesvědčení, že z obsahu spisového materiálu je patrné, že Okresní soud Plzeň – město se dobral stejného výsledku, jako by žalobce rehabilitoval podle zákona č. 119/1990 Sb., když postupu podle naposledy uvedeného zákona bránila prošla lhůta k projednání věci. Protože bylo postupováno podle obecných a nikoliv rehabilitačních předpisů, nemohl by žalobci vzniknout nárok na odškodnění podle zákona č. 261/2001 Sb. Bylo proto nutno postupovat analogicky podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., podle něhož se ustanovení tohoto zákona užije obdobně k rehabilitaci a odškodnění osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku v souvislosti s trestnými činy uvedenými v § 2 a 4 tohoto zákona v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, i když nebylo zahájeno trestní stíhání, pokud nedošlo k plnému odškodnění podle dříve platných předpisů. V této věci bylo prokázáno, že v obnoveném trestním řízení ve věci vedené původně Nižším vojenským soudem Plzeň pod sp. zn. T 43/53 byl pravomocně odsuzující rozsudek tohoto soudu zrušen. Žalobce přitom doložil výše citované usnesení účast na soudní rehabilitaci per analogiam. Dle názoru Městského soudu v Praze je toto usnesení v souladu s nálezem Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 187/2000, podle něhož záměr rehabilitace nelze bránit pozitivně právním dogmatismem při výkladu právních norem s tím, že rehabilitační předpisy je třeba s ohledem na jejich smysl a účel interpretovat extensivně ve prospěch postižených osob. Městský soud uzavřel, že žalobce splnil podmínku stanovenou v § 2 zákona č. 261/2001 Sb. jako politický vězeň, a proto zrušil rozhodnutí žalované, jímž žalobcova žádost o poskytnutí plnění podle uvedeného zákona byla zamítnuta. Věc vrátil žalované k dalšímu řízení podle ustanovení § 78

zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s.ř.s.“). Žalované uložil povinnost zaplatit žalobci k rukám jeho právního zástupce náhradu nákladů řízení ve výši 2 150 Kč.

Včas podanou kasační stížností napadla žalovaná (dále též „stěžovatelka“) výše uvedený rozsudek pro nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení, dovolávajíc se důvodu kasační stížnosti uvedeného v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Městskému soudu v Praze vytýká, že nesprávně posoudil právní otázku, zda občan, u něhož byla vyslovena účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., má nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. Připomněla citaci ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 261 Sb., který kromě protiprávního věznění v zákonem vymezeném období požaduje, aby rozhodnutí o věznění občana bylo zcela nebo částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., nebo podle zákona č. 198/1993 Sb. Tato třetí podmínka však v případě stěžovatele splněna není, i když byl pravomocně odsouzen a vězněn pro trestný čin vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b) trestního zákona č. 86/1950 Sb., tedy pro trestný čin uvedený v § 4 písm. c) zákona č. 119/1990 Sb. Soudní rehabilitace mohl totiž dosáhnout cestou přezkumného řízení podle oddílu III. zákona č. 119/1990 Sb., avšak návrh na zahájení přezkumného řízení nepodal ve lhůtě uvedené v § 6 citovaného zákona. Teprve v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2001 Sb. podal žalobce návrh na obnovu řízení pravomocně skončeného rozsudkem Nižšího vojenského soudu v Plzni, sp. zn. T 43/53 a v následném řízení pak dosáhl jednak zrušení odsuzujícího rozsudku a zastavení trestního stíhání, jednak toho, že soud vyslovil, že je účasten na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. „per analogiam“. Stěžovatelka v této souvislosti poznamenává, že eviduje celou řadu žádostí občanů, kteří pro prokázání tvrzeného nároku na poskytnutí peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. zvolili naprosto shodný postup jako účastník řízení, když všichni předložili rozhodnutí příslušného soudu o své účasti na soudní rehabilitaci „per analogiam“ podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., vydané v rámci obnoveného řízení. Ve všech případech byl zvolený postup odůvodněn tím, že dotyčná osoba zmeškala lhůtu pro podání návrhu na přezkoumání rozhodnutí uvedenou v § 6 č. 119/1990 Sb., resp. že takový návrh soud odmítl z důvodu opožděného podání. V mnoha případech okresní soudy v usnesení o účasti žadatele na rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci, resp. i v rozhodnutích předcházejících vydání takového usnesení, vždy konstatovaly, že rozhodnutí bylo vydáno proto, aby žadateli bylo umožněno prokázat vznik nároku na peněžní částku podle zákona č. 261/2001 Sb. Stěžovatelka má za to, že všechna tato usnesení trestních soudů byla vydána zcela účelově a navíc v rozporu s platnou právní úpravou. Jestliže zákonodárce stanovil v § 6 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb. lhůtu, v níž je třeba podat návrh na přezkoumání odsuzujícího soudního rozhodnutí, je nepochybné, že tak učinil záměrně, s vědomím dát průchod potřebě, aby právo bylo uplatněno ve stanovené lhůtě. V této souvislosti poukázala na nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl 4.ÚS 46/2000, jímž byl odmítnut návrh na zrušení ustanovení § 6 zákona č. 119/1990 Sb. Stěžovatelka dovozuje, že nelze dospět k jinému závěru, než, že rušení odsuzujících soudních rozhodnutí cestou obnovy řízení je obcházením této zásady, nehledě k tomu, že pro obnovu řízení v daných věcech nebyly splněny zákonem stanovené podmínky. Krom toho je ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. možno vztáhnout pouze na případy, kdy byl občan neoprávněně vězněn pouze vazebně, tedy bez toho, že by jeho trestní věc skončila pravomocným odsuzujícím rozsudkem, a aplikace tohoto ustanovení „per analogiam“ na věci pravomocně skončené odsuzujícím rozsudkem nepřichází v úvahu. Stěžovatelka dále poukazuje na to, že ne vždy obecné soudy obnovu řízení povolily a v této souvislosti připomíná nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2004, sp. zn. IV. ÚS 792/02, jímž byla jako nedůvodná zamítnuta ústavní stížnost stěžovatele podaná proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 12 To 314/2002,

jímž bylo zrušeno rozhodnutí Okresního soudu v Hradci Králové sp. zn. Nt 1710/2001, o povolení obnovy řízení skončeného pravomocnými rozhodnutími bývalých vojenských soudů, jímž byl stěžovatel uznán vinným trestným činem nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona. Posléze bylo nově rozhodnuto tak, že se návrh na povolení obnovy zamítá. Stěžovatelka poté poukázala na judikaturu Ústavního soudu k otázce, zda právní názor či jeho změna může být novou skutečností pro povolení obnovy řízení, k níž uvedený soud zaujal stanovisko negativní. Dále stěžovatelka poukázala na rozdílnou rozhodovací praxi samotného Městského soudu v Praze, který v některých případech nepokládal zrušení odsuzujícího soudního rozhodnutí cestou obnovy řízení a následné vyslovení účasti účastníka řízení na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. za splnění podmínky, že odsuzující soudní rozhodnutí účastníka řízení o jeho věznění bylo zrušeno způsobem, který předpokládá § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb.

Dále stěžovatelka vyslovuje názor, že v dané věci nepřípadně odkázal Městský soud v Praze na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 187/2000, neboť v té věci byla řešena jiná otázka, a to otázka přípustnosti přezkumného řízení podle § 6 zákona č. 198/1993 Sb. ohledně trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona, na něž se vztahovala rehabilitaci podle § 4 písm. e) zákona č. 119/1990 Sb., za situace, kdy již proběhlo a skončilo rehabilitační soudní řízení podle zákona č. 119/1990 Sb. Stěžovatelka zdůrazňuje, že jediným společným prvkem pro oba případy je skutečnost, že oba účastníci řízení byli v minulosti pravomocně odsouzeni pro trestný čin spočívající v odepření výkonu vojenské služby z náboženských důvodů, avšak na rozdíl od ústavního stěžovatele, účastník řízení v této věci vůbec neusiloval o dosažení své rehabilitace podle speciálních, k tomu účelu přijatých zákonů č. 119/1990 Sb. a 198/1993 Sb. Odkaz na zmíněný nálezy Ústavního soudu však stěžovatelka pokládá za irrelevantní především z toho důvodu, že k němu plénium Ústavního soudu přijalo stanovisko Pl. Ús – St.14/01, kterým výklad a závěry druhého senátu Ústavního soudu byly odmítnuty a v němž bylo vysloveno, že uvedený nálezy nelze považovat za relevantní názor Ústavního soudu. Stěžovatelka dále ještě odkázala na rozsudky Nejvyššího správního soudu ve srovnatelných věcech, v nichž byl vysloven opačný názor než ten, který vyslovil Městský soud v Praze v dané věci. Navrhovala, aby Nejvyšší správní soud ze všech uvedených důvodů zrušil rozsudek Městského soudu v Praze a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Současně navrhovala, aby Nejvyšší správní soud přiznal podané kasační stížnosti odkladný účinek, neboť má za to, že v daném případě jsou splněny podmínky uvedené v § 73 odst. 2 s. ř. s.

Žalobce podal ke kasační stížnosti vyjádření, v němž navrhuje její zamítnutí. Připomíná, že Městský soud v Praze ve věci již rozhodoval 2x a poukazuje na jeho rozsudek ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 10 Ca 2/2004, jímž bylo rovněž zrušeno zamítavé rozhodnutí žalované, tentokrát ze dne 19. 12. 2003, a věc byla žalované vrácena k novému projednání. Žalovaná vzdor tomu žádost znovu zamítla, a to rozhodnutím ze dne 8. 9. 2004; její nové rozhodnutí bylo pak zrušeno napadeným rozsudkem v této věci. Žalobce dále poukazuje na řadu případů, v nichž žadatelé k prokázání nároku na poskytnutí peněžní částky podle § 2 zákona č. 261/2001 Sb. zvolili naprosto identický postup jako žalobce v této věci, přičemž žalovaná bez jakýchkoliv problémů jejich žádosti vyhověla, aniž by tvrdila, že rozhodnutí vydané ve prospěch těchto žadatelů podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. bylo nezákonné. Žalované dále vytýká, že přesáhla svou pravomoc, pokud v dané věci kritizuje soudní rozhodnutí o rehabilitaci žalobce, neboť žalovaná (stěžovatelka) není povolána k tomu, aby určovala, zda tato rozhodnutí jsou zákonná či nezákonná, když má oprávnění pouze zkoumat, zda jde o rozhodnutí pravomocné a dále podle něho jednat. Žalobce poukazuje též na nálezy Ústavního soudu Pl. ÚS 46/2000 s tím, že v něm bylo vysloveno pouze tolik, že nevratná lhůta uvedená v § 6 zákona

č. 119/1990 Sb., v platném znění, není neústavní. Tento nález neříká nic o tom, jakými způsoby lze dosáhnout zrušení vadných rozsudků z minulosti. Pokud stěžovatelka odkázala na nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2004, sp. zn. IV. ÚS 792/02, pak žalobce připomíná, že v tomto nálezu se Ústavní soud přihlásil ke všem předchozím nálezům v tzv. odpíračských kauzách. Pominou-li se nálezy, týkající se zásady „ne bis in idem“, pak zásadní jeho přínos spočívá v tom, že nález odhalil nepřesnost v českém překladu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, neboť v článku 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k úmluvě má být uvedeno „znovuotevření“ místo „obnova“. Ústavní soud vysvětlil, že v obdobných případech je proto třeba zvolit k nápravě vadných soudních rozhodnutí jinou cestu. Podle žalobce bylo tedy zpřesněno, že po uplynutí lhůty stanovené v § 6 zákona č. 119/1990 Sb., je třeba v obdobných případech postupovat cestou stížnosti pro porušení zákona podle § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., nebo podle § 266 odst. 1 trestního řádu. Nález nic nemění na právní moci rozhodnutí v jiných kauzách, ani na tom, že pokud občan dosáhne zrušení odsuzujícího rozsudku cestou obnovy řízení nebo na základě stížnosti pro porušení zákona, výsledek je stejný. Nanejvýš lze pouze „akademicky“ konstatovat, že se nesprávným postupem dospělo ke správnému výsledku. Dále žalobce polemizuje se stěžovatelkou v náhledu na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 187/2000 a vyslovuje přesvědčení, že ani sjednocujícím stanoviskem téhož soudu sp. zn. Pl.ÚS-St-14/01, ohledně procesního postupu při nápravě vadných rozhodnutí, nebyly nijak dotčeny základní zásady předchozího nálezu. Stále platí, že záměřům rehabilitace nelze bránit pozitivně právním dogmatismem při výkladu právních norem a že rehabilitační předpisy je zapotřebí s ohledem na jejich smysl a účel interpretovat extensivně ve prospěch postižených osob. S odkazem na rozdílnou praxi obecných soudů v jiných věcech, v nichž účastníka řízení zastupoval tentýž právní zástupce jako v projednávané věci, pak žalobce navrhuje, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost žalované zamítl a uložil jí uhradit žalobci náhradu nákladů kasačního řízení.

Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Městského soudu v Praze přezkoumal v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatelka uplatnila ve své kasační stížnosti. Neshledal přitom vady, k nimž by podle § 109 odst. 3 s. ř. s. musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost shledal důvodnou.

Jádrem sporu je odpověď na otázku, zda usnesení soudu, kterým je v návaznosti na zrušení původního odsuzujícího rozsudku v rámci obnovy řízení podle trestního řádu vyslovena účast na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., nahrazuje splnění podmínky pro přiznání jednorázové peněžní částky podle § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb., tj. zrušení rozhodnutí o věznění podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu.

Je třeba připustit, že v minulosti se judikatura řešící tuto právní otázku rozcházela nejen mezi jednotlivými krajskými soudy, ale rozdílné právní názory byly vysloveny i v rozsudcích Nejvyššího správního soudu. Tento nežádoucí stav vedl k předložení věci, kde rozhodnutí záviselo na řešení stejné právní otázky, k rozhodnutí rozšířenému senátu jmenovaného soudu podle § 17 odst. 1 s. ř. s. Ten dospěl k závěru, že právní názor obsažený v precedentním rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 5 A 534/2002 – 34 ze dne 9. 7. 2003 není správný a zformuloval právní názor nový, který bude pro futuro respektován všemi senáty Nejvyššího správního soudu rozhodujícími obdobné případy. Takovým je i případ žalobce.

V řízení bylo bezpečně zjištěno a mezi účastníky je nesporné, že žalobce byl vězněn za minulého režimu (v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990) za vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b) trestního zákona č. 286/1950 Sb., a to na základě rozsudku Nižšího vojenského soudu Plzeň VSP 62 ze dne 20. 11. 1953 sp. zn. T 43/53, a výkon trestu vykonal v době od 29. 10. 1953 do 9. 5. 1955. Usnesením Okresního soudu Plzeň – město ze dne 15. 5. 2002, sp. zn. Nt 7/2000 byla povolena obnova řízení v uvedené věci a současně byl zrušen výše zmíněný rozsudek ze dne 20. 11. 1953, sp. zn. T 43/53. Dalším usnesením Okresního soudu Plzeň – město ze dne 13. 3. 2003, sp. zn. 2T 21/2003 bylo trestní stíhání proti žalobci zastaveno a dalším usnesením ze dne 15. 10. 2003, sp. zn. 2T 21/2003 bylo vysloveno, že žalobce je účasten na soudní rehabilitaci podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. Nespornou je též skutečnost, že stěžovatel je státním občanem České republiky.

Podle § 2 zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům Československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 (dále jen „zákon“), se tento zákon vztahuje na občany České republiky, kteří byli vězněni mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990, u nichž bylo rozhodnutí o jejich věznění zcela nebo částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, nebo podle zákona č. 198/1990 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu.

Zákon tedy stanoví tři podmínky, které musejí být současně splněny, aby žadateli mohla být poskytnuta jednorázová peněžní částka. Není sporu o tom, že první dvě podmínky stěžovatel splnil, a to občanství České republiky a věznění pro trestný čin politického charakteru mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990. Spornou otázkou však je, zda byla naplněna i třetí podmínka, tj. zrušení rozhodnutí podle zákona č. 119/1990 Sb.

Jak vyplynulo ze správního spisu, stěžovatel byl pravomocně odsouzen a vězněn pro trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 270 odst. 1 písm. b) trestního zákona, který je zahrnut ve výčtu uvedeném v § 4 písm. e) zákona č. 119/1990 Sb. Stěžovatel tedy mohl soudní rehabilitace dosáhnout cestou přezkumného řízení podle oddílu třetího zmíněného rehabilitačního zákona. Jelikož však nepodal návrh na zahájení řízení ve lhůtě uvedené v § 6 zákona č. 119/1990 Sb., tímto způsobem rehabilitován nebyl. Konstitutivní rozhodnutí o zrušení odsuzujícího rozsudku bylo vydáno podle obecných ustanovení trestního řádu o obnově řízení. Pokud jde o usnesení soudu o účasti stěžovatele na soudní rehabilitaci, jež k prokázání svého nároku na jednorázovou peněžní částku předložil, k jeho povaze se vyjádřil Nejvyšší správní soud v odůvodnění rozsudku rozšířeného senátu ze dne 22. 7. 2005, č. j. 3 Ads 33/2004 – 84, takto: „Existence usnesení o účasti stěžovatele na soudní rehabilitaci per analogiam podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., dle názoru Nejvyššího správního soudu nic nemění na tom, co je ve věci nejpodstatnější, totiž že rozhodnutí o zrušení odsuzujícího rozsudku bylo vydáno podle obecných ustanovení trestního řádu o obnově řízení, tedy nikoliv v řízení podle zákona č. 119/1990 Sb. Jednak toto usnesení má pouze deklaratorní charakter a jak již bylo uvedeno v rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 7 A 508/2002 – 23 ze dne 26. 8. 2003, žádné rozhodnutí o věznění se jím neruší, jednak toto usnesení (a jemu podobná v dalších případech) bylo vydáno v důsledku porušení zákona ve prospěch žalobce, jak judikoval Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 4 Tz 98/2003 ze dne 23. 9. 2003. Podle tohoto rozsudku „ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. bylo přípustné použít v rehabilitačním řízení pouze tehdy, pokud dotyčná osoba nebyla pravomocně odsouzena za skutky uvedené v § 2 a § 4 v určeném časovém období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990.

Vzhledem k tomu, že zákonnou úpravou je přesně a úplně stanoveno, na jaký okruh osob a za jakých podmínek lze příslušné ustanovení zákona o soudní rehabilitaci vztáhnout, nepřichází zde v úvahu postup známý jako *analogia iuris*, neboť ten je možný pouze v případech, kdy právní úprava chybí, ale ani postup známý jako *analogia legis*, vzhledem k tomu, že obviněný své rehabilitace dosáhl, byť prostřednictvím jiného soudního postupu, a to výhradně podle ustanovení trestního řádu a trestního zákona. V důsledku toho může být za své původní odsouzení a pobyt ve výkonu trestu odškodněn v souladu s platnou právní úpravou podle zákona č. 82/1998 Sb.“ Na této argumentaci rozšířený senát Nejvyššího správního soudu neshledal potřebu cokoliv modifikovat. V této právně zcela obdobné věci také vyslovil, že nelze přehlédnout, že usnesení soudu o účasti stěžovatele na rehabilitaci a odškodnění bylo vydáno účelově právě jen kvůli možnému splnění podmínek nároku na dávku, nikoliv z důvodu řešení situace neupravené zákonem.

Nejvyšší správní soud tedy ve shodě s dřívějším rozsudkem rozšířeného senátu dospěl k závěru, že usnesení o účasti žalobce na soudní rehabilitaci vydané analogicky podle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. není právně relevantní skutečností pro posouzení nároku na jednorázovou peněžní částku dle zákona č. 261/2001 Sb. Stěžovatelka tedy nepochybila, pokud žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. za dobu od 29. 10. 1953 do 9. 5. 1955 zamítla s odůvodněním, že rozhodnutí Nižšího vojenského soudu v Plzni ze dne 20. 11. 1953, sp. zn. T 45/53, nebylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb. nebo podle zákona č. 198/1993 Sb. a nedošlo tak k naplnění podmínek stanovených § 2 odst. 1 zákona. Městský soud v Praze tudíž pochybil, pokud zrušil napadené rozhodnutí stěžovatelky, opíraje se o právní posouzení, s nímž se Nejvyšší správní soud s ohledem na právní názor zastávaný rozšířeným senátem tohoto soudu, neztotožňuje. Jelikož výtka uplatněna stěžovatelkou v kasační stížnosti tvrdící nesprávné právní posouzení věci soudem byla shledána důvodnou, zrušil Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Městského soudu v Praze a věc mu vrátil k dalšímu řízení podle § 110 odst. 1 s. ř. s. V dalším řízení je uvedený soud vázán tímto právním názorem Nejvyššího správního soudu (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Nejvyšší správní soud považuje za účelné podotknout, že výše prezentovaný právní názor není v rozporu se stanoviskem zaujatým Ústavním soudem ČR v nálezu ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II. ÚS 187/2000, jehož se žalobce ve vyjádření ke kasační stížnosti dovolával. Nejvyšší správní soud se ztotožňuje s tím, že ustanovení rehabilitačních předpisů je třeba s ohledem na jejich smysl a účel interpretovat extenzivně ve prospěch postižených osob, avšak má zato, že nepřekročitelnou hranicí, kterou nelze překlenout ani extenzivním výkladem, je zásada, že na situaci výslovně upravenou právním předpisem (§ 4 písm. e) a celý oddíl třetí zákona č. 119/1990 Sb.) nelze aplikovat ustanovení řešící situaci zcela odlišnou (§ 33 odst. 2 téhož zákona) a použitím analogie tam, kde k tomu není důvod, obcházet zákon. To platí, ať už jsou pohnutky jakékoliv.

Ani nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 605/03, na nějž žalobce upozornil ve snaze podpořit tak argumentaci, již vtělil do žaloby a vyjádření ke kasační stížnosti, spornou právní otázku neřeší. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ve srovnatelné věci byl zrušen proto, že ke stěžovatelem v průběhu řízení předloženému usnesení o jeho účasti na rehabilitaci, které bylo vydáno až po rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení o zamítnutí jeho žádosti, nepřihlédl, ač tak – vzhledem k specifčnosti věci – učinit mohl a měl. Zároveň ale Ústavní soud konstatoval, že tím nikterak nepředjímá závěry ve věci samé. Nejvyšší správní soud v novém rozhodnutí dostal pokynu Ústavního soudu a posouzení sporné právní otázky odpovídalo závěru, k němuž dospěl rozšířený senát ve výše popsáném případě.

Nejvyšší správní soud dodává, že cílem restitučních a rehabilitačních předpisů obecně je odstranění některých křivd způsobených minulým režimem, ať již formou naturálních restitucí či poskytnutím odškodnění. Zákony byly vydány při vědomí, že nikdy nelze poskytnout zadostiučinění všem a v plném rozsahu. Proto stanovily určitá kritéria vymezující okruh oprávněných osob i podmínky pro plnění včetně zákonných lhůt. Nelze pokládat za diskriminační vůči žalobci, že při nevyužití lhůty k podání návrhu na dosažení rehabilitace nebylo odškodnění podle zák. č. 261/2001 Sb. přiznáno, neboť lhůta zde uvedená nepochybně platila pro všechny v úvahu přicházející osoby. Není důvodu ustanovení § 2 odstavce uvedeného zákona rušit. Stejně tak není možné označit za diskriminační skutečnost, že stěžovatelka v některých případech – za údajně obdobných podmínek – poskytla plnění jiným osobám, jakkoli nejednotnost v rozhodování je nepochybně jevem velmi negativním a nežádoucím. Nerovnost v postavení žalobce však nemůže být založena na tom, že v jeho prospěch žalobce zákon neporušil, v případech jiných postupoval opačně. Konečně pak je třeba uvést, že na případ žalobce nelze podle Nejvyššího správního soudu vztáhnout právní názor Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 565/03 ve věci L. K., (podle něhož Česká správa sociálního zabezpečení a Nejvyšší správní soud připustily, že stížnost pro porušení zákona, podaná v prospěch stěžovatele, měla pro něj horší následky, než kdyby podána nebyla, čímž porušily právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod – ve vztahu k výkladu podmínek satisfakce podle zák. č. 261/2001 Sb.), neboť v uvedené věci jde o případ zcela odlišný; nebyla v něm řešena otázka následků nevyužití lhůty k podání návrhu na soudní rehabilitaci, jak je tomu v souzené věci, ale otázka, jak je třeba postupovat v případě, kdy ke stížnosti pro porušení zákona byla kromě odsuzujícího právního rozhodnutí, zrušeno též (mezi všemi na tento rozsudek navazujícími rozhodnutími) i rozhodnutí o soudní rehabilitaci účastníka, vydané podle zák. č. 119/1990 Sb.

O náhradě nákladů řízení rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s ustanovením § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Žalobce ve věci neměl úspěch, a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení, které mu vznikly. Žalovanému správnímu orgánu, kterému by jinak jakožto úspěšnému účastníku řízení, právo na náhradu nákladů řízení příslušelo, náklady v řízení o kasační stížnosti v míře přesahující rámec jeho úřední činnosti nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 31. března 2006

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu